

Araştırma Makalesi / Research Article

Özbekistan'ın Yönetim Sistemi, Personel Rejimi ve Kamu Hizmeti Reformları*

Mehmet Akif Özer**

Bakhtiar Ortaq***

Öz

Bu çalışmada Özbekistan'ın yönetim sistemi, personel rejimi ve son dönemde kamu hizmetinde yapılan reformlar incelenmektedir. Son yıllarda dünya genelinde yeni kamu yönetimi anlayışının yaygınlaşmasıyla beraber kamu hizmetlerinin çok daha etkin ve verimli sunumu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda kamu personelinin niteliklerinin artırılması, etkin kamu personeli politikaları ile sağlanabilecektir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanan Özbekistan, son yıllarda yaptığı reformlarla kamu personelinin niteliğini artırmak ve vatandaşına etkin kamu hizmeti sunmak için büyük çaba harcamaktadır. Çalışmada bu kapsamda; ülkenin idari yapısı ve ilgili son düzenlemeler incelenmiş, parlamento, başbakan ve bakanlar kurulu, yargı sistemi ve yerel yönetimlerle ilgili bilgiler verilmiş, bu kapsamda kamu personel rejimi ve kamu hizmeti reformları değerlendirilmiştir. Sonuçta ülkede kamu hizmeti ve personeli reformunun istikrarlı bir şekilde sürdüğü ve son yıllarda dijital devlete doğru ciddi çalışmalar başlatıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Özbekistan, reform, kamu hizmeti, kamu personeli, Mehnat Kodeksi.

* Geliş Tarihi: 24 Nisan 2023 – Kabul Tarihi: 10 Ekim 2023

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Özer, Mehmet Akif, ve Bakhtiar Ortaq. "Özbekistan'ın Yönetim Sistemi, Personel Rejimi ve Kamu Hizmeti Reformları." *bilig*, no. 109, 2024, ss. 129-158, <https://doi.org/10.12995/bilig.10906>.

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü – Ankara/Türkiye.

ORCID: 0000-0003-2220-2271

mehmet.ozar@hbv.edu.tr

akifozer@yahoo.com

***Dr., Bağımsız Araştırmacı – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-2893-8119

bakhtiarortaq@gmail.com

Uzbekistan's Administrative System, Personnel Regime and Civil Service Reforms*

Mehmet Akif Özer**

Bakhtiar Ortaq***

Abstract

In this study, Uzbekistan's administrative system, personnel regime and recent reforms in the public service are examined. In recent years, with the spread of the new public management approach around the world, more effective and efficient delivery of public services has come to the fore. In this regard, increasing the qualifications of public personnel can be achieved through effective public personnel policies. Uzbekistan, which gained its independence from the Soviet Union in 1991, has been making great efforts to increase the quality of public personnel and provide effective public services to its citizens with the reforms it has made in recent years. In this context, the study; The administrative structure of the country and the latest relevant regulations were examined, information was given about the parliament, the prime minister and the council of ministers, the judicial system and local governments, and in this context, the public personnel regime and public service reforms were evaluated. As a result, it has been seen that the public service and personnel reform in the country continues steadily and serious work towards a digital state has been initiated in recent years.

Keywords

Uzbekistan, reform, civil service, civil servants, Mehnat Codex.

* Date of Arrival: 24 April 2023 – Date of Acceptance: 10 October 2023

You can refer to this article as follows:

Özer , Mehmet Akif, and Bakhtiar Ortaq. "Özbekistan'ın Yönetim Sistemi, Personel Rejimi ve Kamu Hizmeti Reformları." *bilig*, no. 109, 2024, pp. 129-158, <https://doi.org/10.12995/bilig.10906>.

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, EASF, Political Science and Public Administration Department-Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0003-2220-2271

mehmet.ozero@hbv.edu.tr

akifozer@yahoo.com

***Dr., Independent Researcher – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-2893-8119

bakhtiarortaq@gmail.com

Giriş

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin 1991 yılında dağılmasını takiben bu birliğe bağlı ülkelerin çoğu, merkezi planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş kararı olarak pazar ekonomisinin koşullarını işletmeyi amaçlamıştır. Bu ülkelerden biri de tarihî İpek Yolu'nda yer alan Taşkent, Semerkant ve Buhara gibi şehirleriyle hem İslam Medeniyetinin hem Merkezi Asya'nın kilit ülkelerinden biri olarak öne çıkan ve "Orta Asya'nın incisi" olarak tabir edilen Özbekistan Cumhuriyeti'dir. Merkezî Asya içinde en kalabalık nüfusa sahip olan ülke, yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla birlikte kadim tarihini günümüze taşıyan bir turizm potansiyelini de barındırmaktadır (Demirci 2).

Özbekistan tarihî, coğrafi, kültürel, ekonomik ve demografik özellikleriyle Sovyet sonrası Türk cumhuriyetlerinin merkezinde yer almaktadır. Birçok bakımdan Asya'nın kalbi durumundaki bu ülkenin komşularının Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan gibi ülkeler olması bu konuda önem arz etmektedir. Afganistan'ın Türklerle meskûn kuzey bölgeleri yanında İran Türkistanı olarak da bilinen Horasan ile Özbekistan arasında Türkmenistan toprakları bulunmaktadır (Yalçınkaya 123). Bu yönüyle Orta Asya'nın merkezinde yer alan Özbekistan, Türkî Cumhuriyetler içinde Türkiye'den sonra ikinci en kalabalık ülkedir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra 1991 yılında bağımsızlığını alarak demokratik, laik, sosyal adalet, evrensel insan hakları ve piyasa ekonomisini benimsemiş müstakil devlet olarak kurulmuştur (Yiğitaliyev 1). İyi yönetim ve ademi merkezîyetçilik gibi küresel söylemlerin çok yaygın ve güçlü olduğu bir dönemde Özbekistan, kamu yönetimi sisteminde reform yapmaya çalışmak gibi zor görevlere girşerek adete sürece eklemleme çabasında olduğunu göstermiştir (Urinbojev, Local Government 2). Ülkede yeni anayasa ile demokratik eğilimli kamu yönetim sistemi benimsenmiş ve eski komünist merkezi yönetim sistemi ortadan kaldırılarak yasama, yürütme ve yargı güçleri açıkça kuvvetler ayrılığı ilkesine göre yeniden düzenlenmiştir (Yiğitaliyev 2).

Bugünkü Özbekistan, Orta Asya ülkeleri içinde nüfus itibarıyla en büyük ülke olup, 1 Ekim 2019 tarihli sayımın resmî verilerine göre nüfusu 33.724.500'tür. Komşuları Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan olup yüzölçümü 448.900 km²'dir. Ülke güneybatıdaki

Ceyhun (Amuderya) ile kuzeydoğudaki Seyhun (Sırderya) ırmakları arasında uzanan toprakların büyük bölümünü kapsar (Yığitaliyev ve Tuychibaev 3). Nüfusun büyük bölümü (2.941.400 kişi) ülkenin başkenti Taşkent bölgesinde yaşamaktadır. Genel nüfusun %83.8'ini Özbekler, %4.8'ini Tacikler, %2.5'ini Kazaklar, %2.3'ünü Ruslar, %2.2'sini Karakalpaklar, %1.5'ini Tatarlar ve %4.4'ünü diğer etnik gruplar oluşturmaktadır (Yılmaz, 285). Bunların dışında, başta Tacikistan olmak üzere diğer Orta Asya Cumhuriyetlerinde değişen sayılarda Özbek azınlık yaşamaktadır. Bir milyonun üzerinde Özbek Tacikistan'da, on milyona yakın sayıda Tacik ise Özbekistan'da yaşamakta ve bu nüfus ağırlıklı olarak Fergana Vadisi'nde yoğunlaşmış bulunmaktadır (Er 84). Halkın %74.3'ü Özbekçe, %14.2'si Rusça, %4.4'ü Tacikçe konuşmaktadır. Ülkede Sünni Müslümanlar genel nüfusun %88'ini teşkil ederken, Ortodoks Hristiyanlar %9'luk bir grubu oluşturmaktadırlar (Er 84). Bağımsızlığın kazanıldığı dönemde ülkenin nüfus dağılımında Özbekler %75'e yakın bir oran ve aynı zamanda homojenlikte de öne çıkmaktaydılar. Üstelik ülkedeki Özbeklerin tamamı o dönemki nüfus sayımlarında anadillerini Özbekçe olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum Özbekistan'ı komşuları olan Kazakistan ve Kırgızistan gibi kardeş ülkelerden ayırmaktadır. Geçen 30 yıl içinde Özbek nüfus oranı daha da artarak %85'lere ulaşmıştır (Yılmaz 285). Bugün ülkede büyüklü küçüklü 130'dan fazla etnik grup, 16 dinî grup barış içinde, dostça yaşamaktadır. Onların tam olarak manevi yaşam sürmeleri, kendi gelenek, görenek, örf ve âdetlerini devam ettirmeleri, millî ve dinî bayramlarını rahat ve huzurlu bir şekilde kutlamaları için tüm şartlar Özbekistan Devleti tarafından sağlanmaktadır (Purtaş, "Yeni Özbekistan" 193).

Geniş bir coğrafyada Kongrat, Nayman, Mangıt, Tuyaklı, Savay, Barın, Üç Urug, Burgut, Arlat, Kanglı, Baştaş, Karakalpak gibi boylardan oluşan ülkenin başkenti Taşkent'tir. Semerkand, Buhara ve Hive de önemli diğer şehirleridir. Surhanderya, Şerabat, Karaderya, Zerefşan, Kaşkaderya ve Soh nehirlerinin yanında Aral Denizi'nin de yer aldığı Özbekistan'da yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve karasal iklim hâkimdir. Topraklarının %46'sı yaylak ve bozkırlardan ve %41'i de çöl ve diğer arazi tiplerinden oluşan ülkenin toplam kara alanlarının %3'ü orman ve koruluktan oluşmaktadır. Topraklarının %10'u ise tarıma elverişlidir. Ekilebilir alanların yaklaşık yüzde 95'i ise sulanabilmektedir. Bu özelliği ile Özbekistan, bölgede en iyi sulu tarım yapılabilen ülke konumundadır (Açık 96). Bu nedenle

Orta Asya'da ekonomisini en fazla çeşitlendirmeyi başarmış ülkelerden biridir. Ülkede tarım ve tekstil makineleri, çeşitli kimyasallar, pamuk, altın, uranyum ve doğal gaz dâhil olmak üzere ağırlıklı olarak meta üretimine dayanır. Piyasa ekonomisine geçmeyi hedeflediğini ilan etmesine rağmen, ülkede yabancı kaynaklı yatırımı caydıran sert ekonomik kontroller bir şekilde devam etmektedir (Yiğitaliyev ve Tuychibaev 6). 1 Eylül 1991'de Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanan Özbekistan'da 12 vilayet, 1 özerk cumhuriyet ve 1 şehir bulunmaktadır. Bunlar; Andijan, Buhara, Fergana, Jizzak, Harezmi (Urganch), Namangan, Nevai, Kaşkaderya (Qarshi), Karakalpakistan (Nukus), Semerkand, Sirderya (Gülistan), Surhanderya (Termiz), Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ve Taşkent şehri (Açık 96) şeklinde belirtilebilir. Bugünkü mülki yapılanmada Özbekistan bölgesel politikasına uygun olarak kurulmuş olan Karakalpakistan Cumhuriyeti, 12 (büyük) vilayet, başkent olarak Taşkent özel yönetimi, 120 kent, 113 ilçe, 159 kırsal yönetim bölgesi, 11.844 kırsal alan yerleşiminde 7.501 kendi kendini yöneten mahalle yönetimleri bulunmaktadır (Epstein ve Winter 2-3).

Özbekistan'da bağımsızlığın kazanılmasından sonra hızlı bir yeniden yapılanma sürecini girilmiş ancak bu süreçte ülkede Sovyet mirası, iç güç yapıları ve çelişkileriyle başa çıkmak oldukça zor olmuştur. Zayıf devlet kurumları, az gelişmişlik ve ulusal kimliklerle yerleşik ulus altı siyasi ağlarla olan ilişkiler bu durumu daha da güçleştirmiştir. Bağımsızlık sonrası Özbekistan'da önceki kamu yönetim sistemi kaldırılarak millî devletin yeni kurumları oluşturulmuştur. Daha önceki siyasi ve ekonomik devlet yapıları süreç içinde ortadan kalkarak demokratik ilkeler ile yönetilecek Özbekistan devletine ortam hazırlanmıştır. Kabul edilen anayasa; demokratik devletin kuvvetler ayrılığı ilkesine göre yapılanması, yasama, yürütme, yargı güçleri aralarındaki denge mekanizmaları, yeni yerel yönetim sisteminin oluşturulması gibi birçok yeni uygulama ve düzenleme gündeme getirmiştir (Epstein ve Winter 19).

Ülkedeki demokrasi modeli her ne kadar batılı anayasal düzenlemeleri andırsa da devlet ve kamu yönetimi sistemi önceki komünist Sovyetler Birliği rejimine hâlâ benzemektedir. Bu nedenle Özbekistan kamu yönetimi yapısı hâlen merkezî ve oldukça siyasi bir sisteme dayanmaktadır (Epstein ve Winter 21). Bu süreçte ülkede; devlet ve kamu altyapı yatırım sisteminin

iyileştirilmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve yargı sisteminde daha fazla reform yapılması, ekonomik kalkınma ve liberalleşme, sosyal alanın gelişimi, güvenliğin, etnik gruplar arası uyumun ve dinî hoşgörünün teşvik edilmesi, dengeli, karşılıklı yarar sağlayan ve yapıcı bir dış politikanın uygulanması (Bowyer 23) gibi hedef ve öncelikleri olan eylem plan ve programları hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada söz konusu kapsamda Özbekistan'ın bağımsızlık sonrası yönetim yapısı ana hatlarıyla ele alınacak, ülkede yeniden yapılanma sürecinde kamu personel rejimi ile kamu hizmeti reformu kapsamında yapılan düzenlemeler değerlendirilecektir.

Özbekistan İdari Yapısı ve Son Düzenlemeler

20 Haziran 1990'da egemenliğini, 1 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan eden Özbekistan'ın bu durumu, 29 Aralık 1991 tarihinde gerçekleştirilen referandum ile %86 oranında bir halk desteğiyle onaylanmıştır. Seçim sonucunda İslam Kerimov Cumhurbaşkanı olurken, Erk Partisi lideri Muhammed Salih oyların %12'sini alabilmiştir. Bu süreçte hem Erk Partisi hem de Birlik Hareketi ile İslamî Rönesans Partisi siyasi yasaklı hâle getirilmişlerdir. İslam Kerimov, siyasi olarak baskıcı bir yönetim tavrı ortaya koymuş, tasfiye edilen siyasi gurupların liderlerinden, kaçamayanlar tutuklanmış, mal varlıklarına da el konulmuştur. Siyasi baskılar ülkenin dış dünyadan izole olmasına sebep olurken ülke aynı zamanda Rusya ile de yakınlaşmaya başlamıştır (Budulgan 173).

Sovyetler Birliği döneminde sosyal refah ve sağlık yardımları üst seviyede olması sebebiyle, yeni Özbekistan devleti de sosyal refah ve sağlık yardımlarında aynı seviyeyi yakalamak için çabalamıştır. Geniş pamuk ihracı, altın, petrol ve gaz rezervlerinin olması Özbek otoritelerinin Sovyetler Birliği dönemi refah politikalarını kısmen de olsa devam ettirmelerini sağlamıştır. SSCB tipi merkezi ekonomik yönetim ve güçlü sosyal koruma sistemi, geçiş sürecinde başarılı olmuş ve gerileme olmadan hizmetlerin devamlılığı içinde kabul edilebilecek hayat standartlarını sağlamıştır. Ancak, Sovyetler Birliği'nin siyasal ve kültürel mirası, Özbekistan'da fazlasıyla etkisini sürdürmeye de devam etmiştir. Sovyetler Birliği'ndeki tek parti ve sistemin başka bir partiye izin vermemesi, aynı sistemin Özbekistan'ı da etkilemesi, ülkede yukarıda belirtilen siyasal partilerin kapatılmasına yol

açmıştır. Bu dönemde dünyaya eklenme sürecinde bu durum daha fazla sürdürülememiş ve demokratikleşme yolunda bazı adımlar atılarak çok partili bir parlamento ve başkanlık sistemini öngören Özbekistan Anayasası kabul edilmiştir (Özbekistan Cumhuriyeti 3-4). 08 Aralık 1992 tarihinde kabul edilen yeni anayasa, Cumhurbaşkanının yetilerini arttırdığı ve kendisine doğrudan bağlı olan bölge valilerini atama hakkı verdiği için muhalefet tarafından yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak bu süreçte de istikrar ve ekonomik kalkınmanın demokratikleşmeden önce geldiği ülkede otoriter bir rejimin varlığı nedeniyle gerçek muhalefet hareketleri üzerinde yoğun baskılar olduğu görülmüştür (Kayıkcı 17).

Yeni anayasa ile birlikte yeni bir başkanlık sistemine geçen Özbekistan'da mevcut Cumhurbaşkanı olarak 4 Aralık 2016 tarihinde yapılan seçimleri kazanan Şevket Mirziyoyev görev yapmaktadır. Parlamento; Âli Meclis (Oliy Majlis), iki kamara, senato ve yasama kısımlarından oluşmaktadır. 2003 yılında Kerimov tarafından Başbakan olarak atanan makine mühendisi ve akademisyen Mirziyoyev, 2 Eylül 2016'da Kerimov'un vefatının ardından Parlamento tarafından önce geçici Cumhurbaşkanı olarak atanmış ardından yapılan seçimler sonucunda asaleten bu göreve getirilmiştir (Ünal 531). Özbekistan, kuruluşundan bu yana güçlü bir Cumhurbaşkanlığı sistemiyle yönetilmektedir. Bu makama 35 yaşını dolduran, Özbekçe dilini iyi derecede konuşabilen, son 10 yıl Özbekistan sınırları içinde yaşayan ülke vatandaşları eşit ve doğrudan halk oylamasıyla 5 yıllık süreyle seçilebilmektedir (Cesim 1).

Özbekistan Anayasası'nın 19. bölümündeki maddelere göre Cumhurbaşkanı, devletin başı sayılır. İdari organların düzenli ve uyumlu çalışmasını, vatandaşların hak ve temel hürriyetlerinin korunmasını, Anayasa ve kanunlara uyulmasını sağlar. Başbakanın önerisi ve Yasama Meclisinin onayıyla Bakanlar Kurulu (Vezirler Mahkemesi) üyelerini atar. Ayrıca, valileri ve Taşkent Valisini görevlendirir. Kanuna aykırı gördüğü kararnameyi iptal eder. Özbekistan Cumhuriyeti'nin egemenliğini, güvenliğini ve toprak bütünlüğünü korumaya, ulusal ve uluslararası konulara ilişkin kararnameyi uygulamaya yönelik tedbirler alır. Ülke içinde ve uluslararası ilişkilerde, devleti temsil eder, ilgili müzakereleri yürütür. Özbekistan Silahlı Kuvvetlerinin başkomutanıdır. Tüm komutanları atar, rütbeleri verir ya da iptal edebilir (Özbekistan Cumhuriyeti 2). Cumhurbaşkanı anayasa ve yasalara dayanarak ve onları icra etmek için, Özbekistan Cumhuriyet

sınırlar içinde uygulaması gereken zorunlu fermanlar, kararlar ve genelgeler yayınlr. Âli Meclis içinde, Başkanın normal faaliyetini tehdit eden veya bozan, çözümleri imkânsız ihtilaflar olduğunda veya birkaç kez anayasaya aykırı kararlar alındığında, Anayasa Mahkemesi'nin de görüşünü alarak Âli Meclis'i dağıtabilir. Bu durumda üç ay içinde ülkeyi seçime götürür (Ökmen ve Güven 156). Cumhurbaşkanı, Âli Meclis'in her iki kamaralarının yani Senato ve Yasama Meclisi onayı ile; başbakan adayını önermek, savaş ve olağanüstü hâl ilan etmek, başta Senato Başkanı olmak üzere üst düzey kamu yöneticilerini atamak, af konusunda kararları kabul etmek gibi çok sayıda yetki ve göreve sahiptir. Ayrıca yasaları imzalar, yayımlar, gerek görürse kendi itirazlarını ekleyip yeniden görüşülmesi ve oylanması için Âli Meclis'e geri gönderir (Yığitaliyev ve Tutchibaev 5).

Özbekistan'da 2003 yılından itibaren bazı idari reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; idari sistemde ve ekonomi üzerinde siyasal yönetimin etkileri azaltılarak kurumsal yapılanmada radikal değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Üretimde; merkezî sistem dağıtımından pazar ekonomisine geçilmesi için girişimler başlatılmış (Epstein ve Winter 2-3), devlet ve toplum arasında karşılıklı iş birliği mekanizmaları kurularak kamusal faaliyetlerde daha fazla şeffaflık, hesap verebilirlik ve saydamlık sağlamak için düzenlemelere girişilmiştir.

Özbekistan, 2016 sonunda Şevket Mirziyoyev'in iktidara gelmesi ile çok yönlü ve kapsamlı bir reform sürecine girmiştir. Mirziyoyev; insan odaklı, hak ve hürriyetleri genişletmeye yönelik, sürdürülebilir toplumsal kalkınma ve refahı hedefleyen bir anlayışla, dış politikada Orta Asya merkezli dışa dönük ve dünya ile uyumlu bir çizgi benimsemiştir. Bu doğrultuda Orta Asya Ülkeleri Devlet Başkanları Zirvesi, Orta Asya ve Güney Asya: Bölgesel Bağlantısallık Konferansı gibi bölgesel iş birliği girişimlerine öncülük eden Özbekistan; ABD, Rusya ve Çin gibi güçlerle de yapıcı ilişkiler yürütmeye başlamıştır. Komşularıyla tüm sınır sorunlarını çözen ve sınır ticareti üzerinden ekonomik bağlarını güçlendiren Özbekistan, Afganistan'ın yeniden yapılanması çabalarına da aktif destek sağlayan ülkelerden biri olarak kabul edilmektedir. Ekim 2019'da Türk Dünyası İş Forumu'na ev sahipliği yaparak Türk Konseyi Ortak Türk Ticaret ve Sanayi Odası'nın kuruluşuna öncülük etmesi, Özbekistan'ın ekonomi odaklı dış politikasında Türk dünyasına da verdiği önemi göstermektedir (Purtaş,

“Yeni Özbekistan”). Ülkedeki yeni açılımla birlikte başlayan bu gelişmeler, idari yapıya da doğrudan yansımaktadır.

Âli Meclis

Özbekistan Cumhuriyetinin, 1994 yılında yapılan yeni seçim sistemine göre, ilk seçimlerde hem parlamentoya hem de yerel meclislere temsilciler seçilmiştir. Bu şekilde oluşturulan Âli Meclis de denilen en yüksek yasama organı Yasama Meclisi (Alt kamara) ve Senatoda (Üst kamara) şeklinde iki kameralı olarak yapılandırılmıştır. Toplam 250 üyeli meclis teşkilatına seçilen vekiller beş yıllık bir süre için görev yapmakta ve oldukça geniş bir yerel seçim bölgesini temsil etmektedirler (Ökmen ve Güven 157). Yasama Meclisini oluşturan 150 milletvekili, çok partili, eşit ve doğrudan seçimlerde gizli oylama temelinde seçilmektedir. Yasama Meclisinin faaliyeti, tüm üye milletvekillerinin profesyonel çalışmalarından oluşmakta ve aralıksız devam etmektedir. 100 sandalyeli Âli Meclis Senatosu da Özbekistan'daki bölgelerin vekillerinin temsil ettiği önemli bir organdır. Özbekistan'ın 14 bölgesindeki Yerel Meclis üyeleri arasından, üyelerin gizli oylarıyla seçilmektedir. Her bir bölge için 6 kişilik kota söz konusudur. Ayrıca Senatonun 16 üyesi, bilim, sanat, edebiyat, sanayi ve diğer alanlarda emeği geçen Özbekistan Cumhuriyeti'nin itibarlı vatandaşları arasından Cumhurbaşkanı'nca belirlenmektedir. Senatonun faaliyetleri, tüm üyelerin katıldığı genel ve sadece belli komitelerin özel gündemli toplantılarından oluşmaktadır (Yuldasheva 1-2).

Başbakan ve Bakanlar Kurulu

Özbekistan'da Bakanlar Kuruluna Vezirler Mahkemesi denilmektedir. Yürütme görevini üstlenen bu yapı; başbakan, başbakan yardımcıları, bakanlar ve devlet komitelerinin başkanlarından oluşmaktadır. Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti'nin hükümet başkanı da burada yer alır. Vezirler Mahkemesi'ne Baş Vezir (Başbakan) başkanlık etmektedir. Baş Vezir, Vezirler Mahkemesi'nin toplantılarını yönetir, kararnamelerini imzalar, uluslararası ilişkilerde bu kurul adına çalışmalar yapar ve anlaşmalar imzalar. Ayrıca Baş Vezir, Cumhurbaşkanı'nın onayıyla yardımcılarının görevlerini belirler, valileri ve Taşkent Belediye Başkanını önerir. Kurul kanunların, Âli Meclis kararlarının, Cumhurbaşkanı'nın ferman, karar ve yönetmeliklerinin icra edilmesini sağlar. Ekonomi, maliye, toplum, para ve

kredi konularına ilişkin etkin politikalar üretir. Bilimsel, kültürel, eğitim, sağlık ve diğer alanların geliştirilmesine yönelik programlar hazırlar ve uygular. Anayasa çerçevesinde ve yürürlükteki diğer mevzuat gereği ülke sınırlarındaki tüm organların, kurumların, kişilerin uymaları zorunlu olan yönetmelikler çıkarır. Âli Meclise ve Cumhurbaşkanı'na karşı doğrudan sorumludur (Yiğitaliyev ve Tutchibaev 8-9).

Yargı Sistemi ve Başsavcılık

Özbekistan'da yasama, yürütme organları, siyasi partiler ve diğer toplum kuruluşlarından bağımsız olarak faaliyet gösteren yargı sistemi; Âli Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi, askerî mahkemeler, ilgili bölge, il ve ilçelerin ceza, hukuk ve idari mahkemelerinden oluşmaktadır. Âli Mahkemesi; ceza, hukuk, iktisadi ve idari alanlardaki yüksek yargı organıdır. Kararları tartışılmaz ve herkesçe uyulması zorunludur. Bu mahkemenin yanında ayrıca hâkimlerin bağımsızlığını gözeten ve mesleki gelişimlerine yönelik kurulmuş Hakimler Âli Konseyi de faaliyet yürütmektedir. Yasama ve yürütme organlarının çıkardığı mevzuatın Anayasaya uyup uymadığıyla ilgili davalara Anayasa Mahkemesi bakmaktadır. Üyeleri Hâkimler Âli Konseyinin önerisi ve Cumhurbaşkanı'nın onayıyla Âli Meclis Senatosu tarafından seçilmektedir. Ülkede mahkemelerde sanıkların savunma hukukuna büyük önem verilmektedir. Vatandaşlar, kurum ve kuruluşlar avukatlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Yargı sisteminde kanunların somut ve her yerde aynı uygulanmasının denetimi, Başsavcı ve ona bağlı savcılarca yürütülmektedir (Yiğitaliyev ve Tutchibaev 11-12). Başsavcılık hem devlet adına davalara katılmakta hem de vatandaşlarla yabancıların haklarına yönelik çalışmaktadır.

Askerî Güç

Özbekistan'da devleti karadan veya havadan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı koruma görevi Anayasa ile başkomutanlığını Cumhurbaşkanı'nın yaptığı Silahlı Kuvvetlere verilmiştir. Ordu devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşı yapılan, huzuru ve güvenliği bozan her türlü saldırıya karşı oluşturulmuştur. Özbekistan Silahlı Kuvvetleri, toplam güç ve sayı bakımından dünya çapında 39, bağımsız devlet toplulukları içinde üç, Orta Asya ülkeleri sırasında da birinci büyük ordu durumundadır. Ordu; Savunma Bakanlığı bünyesindeki askeri birlikler, İçişler Bakanlığı askerleri,

Acil Durum Bakanlığı ve Devlet Güvenlik Hizmetinin askeri birimleri ile sınıır birliklerinden oluşmaktadır (Merdanoğlu ve Kahraman 20-23).

Yerel Yönetim

Özbekistan'ın yerel yönetim sistemi, ilgili kanunla düzenlenen il, ilçe ve şehirlerdeki, ilçelere tabi olarak bilinen yerel temsilcilik organları ve hâkimiyet denilen yerel yürütme organlarından oluşmaktadır. Mahallî kurullar yerel seçimlerle kurulur. Mahallî yürütme organları yani valiliklere Başkan önerisiyle bizzat Cumhurbaşkanı'nca atanan valiler başkanlık etmektedir. Valiler aynı zamanda mahallî kurullarında da başı sayılır. Valiler kendi bölgesindeki tüm alanlarda tek yetkili yönetici sayılır ve kurumunun yaptığı çalışmalardan ve aldığı kararlardan sorumludur. Vali, kendi yetkileri çerçevesinde ilgili bölgedeki tüm kuruluşların, birliklerin ve yurttaşların uyması zorunlu olan kararlar alır. Ülkede yerel yönetim organları; yasalara uyulmasını ve hukuki düzenlemeler yapılmasını sağlarlar. Bölgelerin ekonomik, toplumsal ve kültürel anlamda kalkınmalarına yönelik çalışmalar yürütürler. Yerel bütçeleri hazırlar ve uygularlar. Yerel vergileri toplarlar, çevre korumaya yönelik çalışmalar yürütürler. Kanunları, Cumhurbaşkanı'nın fermanlarını, devlet organlarının yönerge ve talimatlarını uygulamakla yükümlüdürler (Ökmen ve Güven 159-160).

Ülkede kasaba, köy ve kırsallarda, mahallelerde Türkiye'deki gibi muhtarlıkları anımsatan yurttaşların kendi kendini yönetim organları faaliyet göstermektedir. Onlara ilgili yerleşim yerinin nüfusu tarafından seçilen reis (aksakal) başkanlık etmektedir. Bu birimlerin görevleri ilgili kanunda; yerelin kendi ilgi alanında ve tarihî geçmişinin önemine, millî gelenek, manevi değerler ve yerel göreneklere dayalı olarak ortaya çıkan sorunların çözümünü sağlamak şeklinde belirtilmiştir (Urinboyev, Public Administration 1-2). Bu kapsamda saha, nüfus ve faaliyetlerine göre mahalle belirgin ayrıma tabi tutulabilirken aslında uygulama ve anlama çekirdek alanları olarak anlaşılabilir yerlerdir. Bütün bu uygulama ve toplumun birbirini anlama alanı olarak mahalleler evde baba gibi yönetmenin, devamlılığın, ahlaki örneklemin gücünün, yaşlılara değer vermenin ve aile değerlerinin öğrenildiği yerler olarak dikkat çekmektedir (UNPAN 1).

Ülkede illerde, ilçeler ve kentlerde (ilçe içerisindeki kentler, kent içindeki ilçeler hariç) valilerin başkanlık edeceği halk vekilleri meclisleri de

bulunmaktadır. Bu organlar devlet ve yurttaşların faydalarını dikkate alarak kendi görevleri dahilindeki sorunları çözmektedirler (Urinboyev, Public Administration 1-2).

Özbekistan yerel yönetim sisteminde özel duruma sahip bölge olarak Karakalpakistan Cumhuriyeti'nin de ayrı bir önemi vardır. 1 Ocak 2000 itibariyle 165.000 kilometrekarelik bir alanda 1,5 milyondan fazla nüfusu olan bu bölge Anayasaya göre Özbekistan'ın bir parçasıdır ve egemenliği Özbekistan tarafından korunmaktadır. Bu özerk bölgenin yasama yetkisine sahip en yüksek temsilî devlet organı, Jokargi Kenes'tir. Karakalpak Anayasası Özbek Anayasasına aykırı olamaz ve Özbekistan yasaları da Karakalpak topraklarında bağlayıcıdır.

Özbekistan'ın siyasi, ekonomik, idari, akademik ve kültürel merkezi olan Taşkent, özel statüye sahip bir diğer idari-bölgesel birimdir. 11 idari bölgeye ayrılmış ülkenin bu en büyük şehri, Anayasada öngörüldüğü şekliyle doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atananlarca oluşturulan bir idari yapı tarafından yönetilmektedir (Bektemirov ve Rahimov 479). Bu yönüyle diğer yerel yönetim birimlerine göre farklılaşmış idari yönetim türlerine örnek olarak gösterilebilir.

Özbekistan'da Kamu Personel Rejimi

Günümüzde kamu personel yönetimi uygulamalarında idare ile memur arasındaki hukuksal ilişki, statüden doğan ve yasama organı tarafından kamu hizmetinin gereklerine uygun olarak tek taraflı olarak düzenlenen bir durumdur. Bu yasal durum, bir yandan memurların statülerini genel ve nesnel yoldan, hukuk kuralları ile toplumun gereksinme ve gereklerini ön plâna alarak düzenleme amacı güderken, diğer yandan da memurlar arasında eşitliği temin etmek, onlara mesleksel güven vermek, onları yönetimin keyfi takdirinden, iltimaslardan, siyasal baskılardan korumak amacına (Akgüner 46) yönelik gerçekleşmektedir. Geçmişte memur ile idare arasındaki ilişki bir hizmet sözleşmesi sayılıyordu. Bu görüş, o zamana göre yanlış sayılmazdı. Çünkü memur devletin değil, hükümdarın memuru idi ve onun adına iş görürdü. 19. yüzyılın ilk yarısında egemen olan özel hukuk anlayışının, zamanla yerini kamu hukukuna bırakmasıyla memurla idare arasındaki ilişki, kamu hukukundan doğan yönetsel sözleşme olarak

görölmeye başlanmıştır (Özer ve Akçakaya 30). Bugün dünya genelinde de bu anlayış hakimdir.

Çalışmanın odağında yer alan ve 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanan Özbekistan'da devletçilik anlayışının bir sonucu olarak 5 milyonun üstünde kamu çalışanı bulunmaktadır (Urinboyev, Public Administration 1-2). Ülkede 2023 yılı başında önemli kamu yönetimi reformları yapılmış, hükümete bağlı bakanlık ve kamu kurumları sayısının 61'den 28'e düşürülmüştür. Buna göre, 25 olan bakanlık sayısı 21'e indirilmiş, bazı kamu kurumları birleştirilmiş 20 kamu kurumu da kapatılmıştır. Bu süreçte idari personel sayısının da %30 azaltılması öngörülmüştür (Abdülkerimov 1). Ülkede Mirziyoyev liderliğindeki siyasi otoritelerin daha verimli ve etkin bir yönetim sistemine geçme konusundaki reformları devam ettirecekleri belirtilmektedir.

Tüm bu reform çabalarına rağmen Özbekistan'ın 70 yıl boyunca Sovyet yönetiminde kalması nedeniyle devlet memurluğu hakkında ayrı bir kanun hala kabul edilmemiştir. Ancak hazırlanmış bir taslak çalışmanın Anayasa Mahkemesinde görüşmeleri devam etmektedir. Mahkemenin onayı sonrası yeni kanun çıkarılabilecektir (Yagona Interaktiv 1). Bu sorunun giderilmesi için 1995 yılında çıkarılmış İş Kanunu (Mehnat Kodeksi) bir çözüm yolu olarak geliştirilerek uygulanmaya devam edilmektedir.

Mehnat Kodeksi (İş Kanunu) Davlat Xizmatchisi'leri (Devlet Memuru) Kanunu Özbekistan'da 162 sayılı Devlet Memurları (Davlat Xizmatchisi) Mehnat Kodeksi, 21 Aralık 1995 tarihinde çıkarılmıştır. Bu çalışmanın odağında yer alan Kanun 1 Nisan 1996 tarih ve 1 sayılı Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclisi kararıyla yürürlüğe girmiştir (O'zbekiston Respublikasining, 1). Çalışmada bundan sonra devlet memurları yerine Özbekçe Davlat Xizmatchisi terimi kullanılacaktır. Kanunu, 16 Bölüm ve 294 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümler; Genel Hükümler, Çalışma İlişkileri Yönetimi, İşçi ve İşveren Temsilciliği, Toplu İş Sözleşmeleri, İstihdam, İş Sözleşmesi, Çalışma Zamanı, Tatiller, Ücret, Garanti, Tazminat Ödemeleri, Disiplin, İş Sözleşmesinin Yükümlülüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği, İşçi Kategorileri ve Avantajlar, İş Uyuşmazlıkları ve Devlet Sosyal Sigortası olarak sıralanabilir.

Özbekistan'da çalışan tüm devlet memurları, Mehnat Kodeksi (İş Kanunu) hükümleri kapsamındadır. Kanun Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclis

odaları, Karakalpakistan Cumhuriyeti çalışanları, mahkemeler, Merkez Bankası, merkez ve bölgesel seçim komisyonları, Hesaplar Odası gibi tüm kurum çalışanlarını kapsamına alır. Seçilmiş kişiler, Cumhurbaşkanı, Bakanlar ve Bakan yardımcıları, milletvekilleri, senato üyeleri, hâkim ve savcılar, silahlı kuvvetler mensupları, istihbarat personeli ve Karakalpakistan Cumhuriyeti milletvekilleri kanun kapsamında değillerdir (O'zbekiston Respublikasining md. 2).

Kanunun amacı yasal düzenleme ve uygulama birliğini sağlamaktır. Kapsamında; kamu hizmeti mekanizması ve devlet memuru statüsü ile ilgili düzenlemeler, devlet memurlarında güvenceli kariyer sistemi, liyakate dayalı seçim ve terfiyle ilgili prosedürler, kamu hizmetine giriş, geçiş ve fesih şartları, memurların yetkinlikleri, halkın çıkarlarına yönelik ve kamu alanında yüksek etik standartlarla hizmet verme esasları yer alır. Mehnat Kodeksi'nin çalışanlara çeşitli teminatlar ve faydalar sağlaması da bir ölçüde bazı işverenlerin çıkarlarına aykırı olabilir. Özellikle, belirli süreli bir iş sözleşmesi imzalanırken çalışma mevzuatında belirli kısıtlamaların bulunması, işverenleri de kanunu atlatmanın yollarını aramaya yönlendirmektedir (Rahimberganova 1).

Kanunun Temel Kuralları

Mehnat Kodeksi genel itibarıyla iş mevzuatı, toplu iş sözleşmeleri, toplu sözleşmeler ve diğer yerel hizmet ve uygulamaları düzenlenmektedir. 75. Maddesi iş sözleşmelerinin belirsiz bir süre, 5 yılı geçmeyen belirli bir süre ve belirli bir çalışma dönemi için olduğunu şart koymaktadır. 76 maddesi ise yapılacak işin niteliğini, performans koşullarını veya çalışanın menfaatlerini dikkate alarak, sabit süreli iş sözleşmelerinin süresiz olarak sonuçlanamayacağını öngörmektedir. Çalışanların, işverenlerin ve devletin çıkarlarını göz önünde bulundurarak, işgücü piyasasının etkin işleyişini adil ve güvenli çalışma koşullarını, işçilerin haklarını ve çalışanların sağlığını korumak, işgücü verimliliğinin ve iş kalitesinin artırılmasını sağlamak ve bu temelde tüm nüfusun maddi ve kültürel yaşam standardının yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır (O'zbekiston Respublikasining 1).

Davlat Xizmatchisi Olma ve Atanma Şartları

Genç bir nüfusa sahip olan Özbekistan'da istatistikler nüfusun %56'sı 25, %34'ü 15 yaşın altında olduğunu göstermektedir. Ekonomik faaliyetlerde

bulunan nüfusun %56,7'sini erkekler, %43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır (KTO 5). Ülkede son rakamlara göre işsizlik oranı %9,2'yi aşmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı 1).

Hukuki yazında kamu çalışanlarına ilişkin bir tanımlama karmaşası bulunmaktadır. Her çalışan kişinin kamu görevlisi olarak nitelendirilmemesi gerektiği yönünde görüşler, sıklıkla söylenmektedir. Özbekistan'da cinsiyet, ırk, milliyet, dil, din, sosyal köken, inançlar, kişisel ve sosyal statü ayrımı yapılmaksızın vatandaşların kamu hizmetlerine eşit erişim hakları vardır. Kısıtlamalar veya faydalar, mesleki uygunluk nedeniyle yalnızca yasa ile belirlenebilir ve sosyal adalet ile tutarlı olmalıdır (The Decree of the President Republic Uzbekistan 1).

Özbekistan'da Davlat Xizmatchisi olmak için lisans eğitimi almış olmak yeterli sayılmaktadır. Ülkede bunun için bir merkezî sınav yoktur. Ancak memur olacak kişiler kendileri bulduğu işe göre kurumlara anlaşarak sözleşme imzalamak suretiyle memurluğa kabul edilerek göreve başlamaktadırlar (Rahimberganova 1). Bu süreçte Her kurum kendi alım ve kariyer basamakları şartlarını kendileri belirlemektedir. Bazı kurumlarda bölüm başkanı olmak için o kurumda en az 3 sene çalışma zorunluluğu varken bazılarında ise hiç böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Mehnat Kodeksi'ne göre, istihdam sırasında, tüm pozisyonlara adaylar eşit şartlar altında erişebilmektedir. Genel olarak adayların mesleki niteliklerine, bilgi ve becerilerine göre aralarında tercih yapılmaktadır. Ayrıca, toplu sözleşmeyle, bu kanuna ve genel iş mevzuatına uygun olarak, bu kanunda öngörülmeyen haklar da belirlenebilmektedir. Bu süreçte iş sözleşmesi veya memur olma anlaşmaları yazılı olarak resmi makamlarca belirlenmiş standart usullerde belirsiz, beş yılı geçmeyen ya da belirli süreler yazılarak hazırlanmaktadır. Sözleşmeler; tarafların mutabakatı herhangi bir zamanda feshedilebilir. Taraflardan birinin inisiyatifiyle süre bitiminde sonlandırılır. Ayrıca seçim yapılmaması veya yeni bir dönem için yarışmaya katılmayı reddetmesi gibi tarafların kontrolü dışındaki durumlarda da sözleşmede öngörülen esaslara göre feshedilir (O'zbekiston Respublikasining md. 97).

Kanuna göre Davlat Xizmatchisi olma şartları; Özbekistan vatandaşı olmak, kanunen tam ehliyetli olmak, Özbek dilini sözlü ve yazılı olarak iyi derecede konuşabilmek, verilecek vazifeleri yerine getirmek için uygun

sağlık koşullarına sahip olmak, ilgili sınıf, grup, kadro ve pozisyon için eğitim, deneyim ve diğer özel şartları yerine getirmek, bir suç komisyonunun nihai kararıyla veya kasıtlı işlenen bir suçun nihai mahkeme kararı ile cezalandırılmamış olmak, disiplinsizlik eylemi sonucu disiplin cezasıyla görevden atılmamak şeklinde belirtilmektedir. Ayrıca bu süreçte kanunun 109. maddesine göre liyakat, yeterlilik, ayrımcılık yapmama ilke ve kurallarına şeffaf ve adil bir şekilde işveren veya kurumlar tarafından uyulması zorunludur (Yuldasheva 1). Bu durum işe alım sürecinde oldukça rekabetçi bir ortam sağlamıştır.

Davlat Xizmatchisi Adaylığı ve Eğitimi

Özbekistan'da kamu personelinin eğitimi, yurttaşların sürekli olarak artan ve çeşitlenen taleplerini karşılamakta sorun yaşayan kamu kurum ve kuruluşları için önemli bir iyileştirme adımı olarak görülmektedir. Ülkede son yıllarda liyakatli ve eğitilmiş kamu personeli istihdamına büyük önem vermeye başlanmıştır. Bu doğrultuda eğitim politikası da yeni gelişmelere göre güncellenmektedir (Prava).

Ülkede eğitim sistemi 5186 anaokulunda verilen okul öncesi eğitim, 9718 okulda devam eden ilk ve orta eğitim, sayısı 1556'ı bulan lise ve mesleki okullardaki eğitim ve 72 üniversite veya enstitüde verilen yükseköğretim süreçlerinden oluşmaktadır. Ortaokulu başarıyla tamamlayan her öğrenciye diploma verilmektedir. Bu diploma ile öğrenci bağımsız devletler topluluğundaki bütün meslek okulları ve yükseköğretim kurumlarına giriş hakkını kazanır. Son yıllarda orta öğretim sonunda verilen diploma ile birçok yabancı ülkede özellikle Türkiye'deki eğitim kurumlarına girme hakkı verilmiştir. Ülkede gelişmiş birçok ülkenin önde gelen üniversitelerinin şubeler açtıkları da gözlemlenmektedir. Yükseköğrenimi geliştirmek için geçen yıl, 9 saygın yabancı üniversitenin şubeleri de dâhil olmak üzere 19 yeni yükseköğretim kurumu açılmıştır. Önde gelen yabancı üniversitelerle iş birliği içinde 141 ortak eğitim programında personel eğitimi başlatılmıştır. Yükseköğrenim kurumlarına 146.500 yani 2016'ya göre 2 kat daha fazla öğrenci kabul edilmiştir. 2019'da tamamen yeni içerikte 4 Cumhurbaşkanı Okulu ve 3 Mucitler Okulu eğitim vermeye başlamıştır (Özbekistan Ulusal Haber Ajansı).

Özbekistan'da birçok yeni alanında uzman, nitelikli personel ihtiyacı duyulmaktadır. Bu sorunu çözmek için, Özbekistan Cumhurbaşkanı Mirziyoyev 2019 yılında, Bakanlar Kurulu altındaki "El-Yurt Umudu" Fonu'nun yurtdışında uzman yetiştirmek ve vatandaşlarla iletişim kurmak için faaliyetlerini daha da geliştirmeye yönelik tedbirler hakkında bir program başlatmıştır. Bu kapsamda Davlat Xizmatchisi adaylarının gelişmiş ülkelerde ileri derecede eğitim ve staj görmeleri için rekabetçi şekilde sınavla seçilerek gönderilmeleri planlanmıştır. Bu kapsamda 2019-2021 yılları arasında 4.000 kişi yurtdışına gönderilmiştir (Prava).

Davlat Xizmatchisi Hakları ve Yükümlülükleri

Özbekistan'da yukarıda da belirtildiği gibi Mehnat Kodeksi memur ve işçi haklarını ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Kanunun ikinci maddesinde; iş mevzuatının, çalışanların, işverenlerin ve devletin çıkarları göz önünde bulundurularak, işgücü piyasasının etkin işleyişi, adil ve güvenli çalışma koşullarının sağlanması kapsamında çalışanların haklarının ve sağlığının korunmasına, verimliliklerinin ve iş kalitesinin artırılmasına yönelik düzenleneceği öngörülmektedir. Kanunun 285. maddesi ise tüm çalışanlara; hastalık izni, tatil ve öğle yemeği izni, hasta aile üyesine bakım yardımı, karantina, sanatoryum tedavisi ve protez de dahil olmak üzere hastalık, sakatlık veya işyerinde meydana gelen diğer yaralanmalarda geçici sakatlık ve emeklilik ödenekleri gibi birçok hak tanınmıştır (O'zbekiston Respublikasining).

Mehnat Kodeksi'ne göre ülkede tarafların her biri, toplu iş sözleşmesinin yapılması ve değiştirilmesi ile ilgili müzakereleri başlatma haklarına vardır. Ülkede kamu kurumlarında yasalara uygun olarak verilen görevlerde çalışanlar temel bir aylık ücret alırlar. Ücret bulunulan sınıftaki temel ücrete, pozisyonu gereği eklenen ödemelerden, çalışma şartları ödeneğinden ve diğer sözleşme getirilerinden oluşmaktadır. Devlet memurlarının ortalama maaşı 250 ile 300 dolar arasında değişmektedir (Özbekistan Ulusal Haber Ajansı Milliy Axborot).

Mehnat Kodeksi'ne göre, yerel istihdam bürosuna kaydın ilk gününden itibaren kendilerine işsizlik ücreti ödenmektedir. Bu ücret en fazla işini (gelirini) kaybeden veya uzun bir aradan sonra çalışmaya devam etmeye çalışanlar için on iki aylık bir süre için yirmi altı takvim haftası, daha önce

hiç çalışmayan ve ilk kez iş arayanlara on iki aylık bir süre boyunca on üç takvim haftası ödenmektedir. İşsizler, işsizlik ödeneği döneminde bir iş aramalı veya mesleki eğitime, yeniden eğitime, ileri eğitime sevk için en az iki haftada bir yerel çalışma otoritesine başvurmalıdırlar. Süreçte ücretli hizmet veren özel istihdam büroları da destek olmaktadır.

Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası'na göre, herkes yasaya uygun olarak çalışma, serbest meslek seçimi, adil şartlarda çalışma ve işsizliği koruma, birçok meslek ve iş için çalışma günlerini azaltma, haftalık izin günleri, tatiller ve ücretli yıllık izin gibi birçok hakka sahiptir. Yarı zamanlı çalışanlar da dâhil olmak üzere tüm çalışanlar, dinlenmek ve iyileşmek için yıllık işten ortalama maaşla ayrılma hakkına sahiptir. Kanununun 144. maddesine göre, yıllık izin alma sırası, sendika komitesine veya diğer çalışan temsilci organına danışarak takvim yılının başlangıcından önce işveren tarafından onaylanan bir programla belirlenmektedir (Trudovoy Codex Reipublicae Uzbekistaniae,131-144).

Ülkede Davlat Xizmatchisi; kuruluşlardaki seçilmiş organlara, çalışanlar tarafından seçilen diğer organlara, işverenlerin temsilci organlarına çalışma ilişkilerinin konusu olarak katılabilirler. Bir Davlat Xizmatchisi, sendikal ve meslek örgütüne ve bunların teşkilatına üyelik hakkına sahiptir. Sendikaların ve seçilmiş organlarının devlet ve ekonomi organları ve işverenlerle olan ilişkilerindeki hakları kanun, tüzük ve toplu sözleşme ile belirlenir (Prava).

Mehnat Kodeksi'ne göre kamu kurumlarında çalışan erkekler 60 yaştan sonra kadınlar 55 yaştan sonra emekli edilirler. Emeklilik maaşı ve tazminatı çalıştığı zaman süresi ile doğru orantılı olarak artar. Kanununun 292. Maddesi emeklilik türünü açıkça seçme hakkı tanımıştır (O'zbekiston Respublikasining).

Ülkede düşük geliri ailelere sosyal ve mali yardım ödenmesine yönelik yasal düzenlemeyle 14 yaşından küçük çocukları olan ailelere ciddi destek verilmektedir. Ailelere çocuğu iki yaşına ulaşınca kadar çocuk bakımı yardımları ve çeşitli diğer maddi yardımlar da yapılmaktadır. Aile üyesi başına aylık ortalama toplam geliri asgari aylık ücretin 1,5 katını aşmayan ailelere emekli aylığı ve mali yardım verilmektedir (Prava). Ülkede son yıllarda bu tür sosyal devlet düzenlemeleri artarak devam etmektedir.

Özbekistan'da Davlat Xizmatchisi'nin yükümlükleri Mehnat Kodeksi'nde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu kanuna göre Davlat Xizmatchisi anayasa, iş kanunu ve diğer mevzuata uygun olarak hareket etmek zorundadır. Hem yasal olarak hem de mesleki kurallara uygun olarak tarafsız olmak zorundadırlar. Hiçbir şekilde siyaset yapmamalı, konuşmamalıdır.

Vatandaşların ve tüzel kişilerin haklarının, özgürlüklerinin ve meşru menfaatlerinin gözetilmesini ve korunmasını sağlamak zorundadırlar. Resmî görevlerini titizlikle yerine getirmek ve ilgili tüm mevzuata uygun hareket etmelidirler. Çıkar çatışmalarından kaçınmak, nesnel ve tarafsız olmak, ülkede yaşayan ulusların dillerine, geleneklerine saygı göstermek, çeşitli etnik, sosyal grup ve inançların kültürel ve diğer özelliklerine saygı göstermelidirler.

Devlet mülkiyetini sadece resmî amaçlar için kullanmak ve resmî görevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için mesleki faaliyetlerini sürekli iyileştirmeye ve geliştirmeye çabalamalıdır (O'zbekiston Respublikasining). Davlat Xizmatchisi sunduğu kamu hizmetinin yasal kurallara uygunluğundan ve çalışmalarının verimliliğinden sorumludur (Trudovoy Codex Reipublicae Uzbekistaniae).

Ülkede Davlat Xizmatchisi'nin her şeyden önce resmî görevleri ile çıkar çatışması teşkil eden bir faaliyeti gerçekleştirme yasaklanmıştır. İş güvenliği eğitimi almamış, sınavlardan geçmemiş çalışanları işe almak yasaktır. Kamu hizmetinde siyasi yapılara izin verilmez. Memurların, siyasi sınıfa mensup olanlar hariç, bir siyasi partiye üye olmaları, bir siyasi partinin çıkarları için resmî kaynakları kullanmaları ya da faaliyetlerine açıkça destek vermeleri yasaktır. Davlat Xizmatchileri, bu türden görevler temelinde yapılmadıkça, siyasi nitelikte kamuya açık beyanlarda bulunmaktan kaçınmalıdır.

Özbekistan'da çalışanların tüm hak, yükümlülük ve yasaklarıyla ilgili faaliyet yürüten İstihdam ve Çalışma İlişkileri Bakanlığının bünyesinde bir Devlet Çalışma Müfettişliği de bulunmaktadır. Bu birim vatandaşların çalışma koşullarının güvenliğini sağlamak için iş koruma mevzuatının gözetilmesi ve engellilerin sosyal korunmasına ilişkin mevzuatın gözetilmesi ve onlar için gerekli çalışma koşullarının sağlanması üzerinde kontrol faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalar yapmaktadır (O'zbekiston Respublikasining Ishchilarning Huquqlari).

Özbekistan'da Kamu Hizmeti Reformu

Ülkede son yıllarda sık sık gündeme gelen ve uygulamaya da kısmen de olsa aktarılabilen idari reform anlayışı; vatandaşların haklarını koruyabilen ve Özbekistan'ın küresel ekonomik rekabet edebilirliğini destekleyen etkili ve şeffaf bir kamu yönetimi sistemi kurmayı öngörmektedir. Bu kapsamda; yürütme makamlarının faaliyetlerinin kurumsal, örgütsel ve yasal çerçevesinin iyileştirilmesi, etkin bir profesyonel kamu hizmeti sisteminin oluşturulması, yürütme makamları sisteminde yolsuzlukla mücadele için etkili mekanizmaların geliştirilmesi öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir (Bowyer 6). Ayrıca görevlerin ve yetkilerin belirlenmesi, bunların yürütülmesi için etkin koordinasyon ve etkileşim süreçlerinin iyileştirilmesi, ekonomik sektörler üzerindeki idari etkinin daha da azaltılması ve piyasa yönetim mekanizmalarının genişletilmesi, dikey yönetim sistemi mekanizmalarının iyileştirilmesi ve yürütme otoritelerinin etkileşimi doğrultusunda da tedbirler alınmıştır (Sobranie Zakonodatelstva).

Özbekistan Cumhuriyeti 2017 yılından bu yana ağırlıklı olarak yasa düzeni sağlamak, temel insan haklarını ve özgürlüklerini korumak ve pozitif yatırım ortamı yaratmak amacıyla hızlı reformlar yapmaktadır. Özellikle kamu yönetimi alanındaki temel değişiklikler; hukukun üstünlüğü ve hukuk sisteminin reformu, ekonominin serbestleştirilmesi, sosyal kalkınma, etkili güvenlik ve yapıcı dış politikanın sağlanması gibi temel hususlara odaklanmıştır. Tüm reformların nihai hedefi ise her şeyden önce insan çıkarının en üst zirvede olduğu güçlü bir demokratik devlet ve adalet yapısının oluşturulması olarak belirlenmiştir (The Decree of the President Republic Uzbekistan) (Özbekistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 32). Bu süreçte 30'dan fazla yasa kabul edilmiş ve Anayasanın üstünlüğünü sağlamaya hizmet edecek 750'den fazla tüzük yürürlüğe girmiştir. Eylem Stratejisi'nin kendisi ve uygulanması için hükümet programları da dâhil olmak üzere 1.150'den fazla taslak yasal belge tek etkileşimli devlet hizmetleri portalında tartışılmıştır. Ülkede kısa sürede kamu hizmeti, yargı, eğitim ve vergi sistemleri alanlarında ciddi reformlar başlatılmıştır. Döviz rejiminin yapılandırılması ve ardından fiyat serbestleştirilmesi önlemleri, Özbekistan Merkez Bankası'nın (CBU) bağımsızlığının güçlendirilmesi, vize rejiminin basitleştirilmesi, yatırım ortamının ve iş ortamının iyileştirilmesi, tarım sektöründe önemli iyileştirmelerin yapılması, yolsuzlukla mücadelede

daha etkin faaliyetlerin yürütülmesi çabaları (United Nations) ülkede idareyle vatandaşlar arasında pozitif diyalog mekanizmalarının da önünü açmıştır (Avekon).

Ülkede kamu hizmeti hakkında planlama yasası kabul edildikten sonra devlet memurlarının liyakate dayalı işe alım prosedürü, ulusal ve yerel yönetim organlarında kadro oluşumu ve kadro yönetimi prosedürü, insan kaynakları yönetimi bakış açısıyla yapılandırılmıştır (Worldbank 2).

Bugün ülkede kamu hizmeti ile ilgili bir yasa tasarısı hazırlığı devam etmektedir. Bu tasarı farklı işçi memur sistemlerini birleştirmeyi öngörmektedir. Meritokrasi kavramı üzerinden en yeteneklilerin kamu hizmeti sürecinde görev almalarını sağlamak için gerekli mekanizmaları oluşturmak için hazırlıklar sürdürülmektedir. Tasarı ile memurların hukuki statüleri, kamu hizmeti sisteminin örgütlenmesi ve işleyişinin temel ilkelerinin ortaya konması, memur kadrolarının oluşumunu, rekabetçi işe alım, kadrolar arası geçiş, faaliyetlerin değerlendirilmesi, hizmetten çıkarılma gibi birçok sorunlu alan daha rasyonel şekilde düzenlenmektedir. Ülkede bu şekilde memurlarla temassız etkileşim sağlanması, halkın yolsuzluk riski olmadan devlet hizmetlerini kesintisiz ve derhal almasının sağlanması, vatandaşların günlük yaşamının önemli ölçüde kolaylaştırılması, bürokratik yükün de hafiflemesini sağlayacaktır. Bu süreci izlemek ve koordine etmek için bölgesel birimlere sahip Devlet Hizmetleri Ajansı (The Republic of Uzbekistan) kurulduğunu da burada belirtmek gerekir.

Şevket Mirziyoyev göreve gelir gelmez, konuşmalarında dile getirdiği bürokraside reform sürecine çok hızlı başlamıştır. Verimli çalışmadıklarını düşündüğü çok sayıda üst düzey bürokratin görevden alınmasıyla başlayan sürecin, İslam Kerimov döneminden kalma eski bürokratik ortamın yıkılması için başlatıldığı yorumları yapılmıştır. Zira Mirziyoyev 2017 yılında yaptığı konuşmalarda Özbek bürokrasisini ve yargı kollarını birçok kez eleştirmiştir. Son olarak yaptığı konuşmada “halk hükümet için değil, hükümet halk için çalışır” diyerek bürokraside istediği zihniyet değişikliğini vurgulamıştır (Avcı 8).

Ülkede mevcut durumda kanunlar hükümet işlerini önlemeye yönelik önlemleri ortaya koymaktadır. Bunlar; hükümet organlarının şeffaflığının ve hesap verebilirliğinin sağlanması, parlamentere kamu kontrollü yöneticilerin

değerlendirme sistemlerinin uygulanması, rekabetçi seçim sistemi, açıklık ve tarafsızlık ilkelerine uygun olarak tanıtım esaslı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca kamu çalışanlarının yasal statülerini netleştirilecek, sosyal koruma, mali destek ve terfi gibi (The Republic of Uzbekistan The State Program) düzenlemeleri yapmak için çalışmalar başlatılmıştır.

Son dönemde ülkede aktif yatırımlar ve sosyal gelişim aracı olarak etkili bir personel politikası uygulanmaya başlanmıştır. Gelecekte her çalışanın kişisel bir stratejisi ve bireysel bir kişisel gelişim planı olması esasıyla hareket edilmiş, öngörme, strateji oluşturma ve planlama arasındaki ilişkiyi anlama, misyon, vizyon, strateji geliştirme hususlarına önem verilmiştir (Sobranie Zakonodatelstva). Bu süreçte kurulan Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kamu Yönetimi Akademisi reform sürecinin katalizörü olacak şekilde yapılandırılmış (*Uzdaily*) ve bu merkezin hazırlanan yargı, hukuk, sosyal hayat gibi temel alanlarda reform paketleri ile sürece liderlik yapması sağlanmıştır.

Özbekistan'da devlet kurumlarında stratejik analiz ve tahmin yapan yapıları oluşturmak da büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığının altında özel Uzmanlar Konseyi Kurulu oluşturulup, bu kurula yurtdışından önde gelen akademisyenlerle deneyimli uygulayıcıları getirip onların bilgi ve tecrübesinden yararlanmak gerekmektedir. Ayrıca ülkede yerel otoritelerin yetkilerinin, sorumluluklarının ve bağımsızlıklarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çoğu valinin bölgesel kalkınma sorunlarını ele alma konusunda bağımsız bir karar verebilme inisiyatifi yoktur. Bu nedenle 2018 yılında Taşkent'te yeni bir kamu yönetimi modeli olarak bir deneme yapıp belediye başkanıyla kaymakamlara, finans, ekonomi, yatırım, inşaat, konut ve kamu hizmetleri alanlarının müdürleri atama yetkisi verildi. Sonuçta 30'dan fazla komisyon ve konsey tasfiye edilerek yetkileri ilgili bölgesel organlara devredildi. Etkin olmayan 12 devlet işletmesi tasfiye edildi. Taşkent'teki vergi gelirleri, devlet bütçesinden alınan fonların bir kısmının yerel bütçelere bırakılmasıyla birlikte vergi hasılatı 2 trilyon soma yükseldi. Kamu yönetiminde olumlu sonuçlar veren bu tecrübenin şimdi başka bölgelerde de uygulanması gerekmektedir. Ayrıca valinin aynı zamanda Milletvekilleri Konseyine de başkanlık ettiği düzene de son verilmelidir. Âli Meclis Odalarının başkanlarının bu konularda pratik çözümler üreten bir program hazırlıkları sürmektedir (Purtaş, *Şevket Mirziyoyev* 73). Bu

reformların gerçekleştirilmesi sürecinde Başkan Mirziyoyev'in kararlılığı da büyük önem taşımaktadır.

Sonuç

Çalışmada özellikle idari yapısı ve devlet memurluğu sistemi ayrıntılı bir şekilde incelenen Özbekistan; verimli tarım toprakları, yetişmiş insan gücü, doğal kaynakları ve ekonomik potansiyeliyle önemli bir ülkedir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan ülke birçok zorlukla karşılaşmıştır. Sosyalist yönetim modelini revize eden Özbek yöneticiler liberal reformları tam anlamıyla uygulamamış, ülkenin ilk Cumhurbaşkanı'nın izlediği politikalar ise küresel sisteme uyumu engellemiştir. 2016'da yapılan seçimlerle iktidara gelen Mirziyoyev ise ülkede siyasi, ekonomik ve toplumsal reformlar yapmaya başlamış ve toplum-devlet arasındaki ilişkiler rehabilite edilmiştir. Beş yıllık süreçte seçimler daha demokratik hâle getirilmiş, politik tutuklular serbest bırakılmış, dış ticarete önem verilmiş, yatırımlar teşvik edilmiş (İstikbal 14) ve idari yapıyla kamu yönetimi sisteminde düzenlemeler yapılmıştır.

Yukarıda da değinildiği gibi ülkenin kamu personel rejimi genel kamu yönetimi reform sürecinden doğrudan etkilenmiştir. Özellikle son yıllarda ivmelenen reform süreci oldukça dinamik bir şekilde devam etmektedir. 2016'dan itibaren Özbekistan'ı yöneten Mirziyoyev, her ne kadar Kerimov döneminin ikinci kişisi pozisyonundaki kişi olarak geçen dönemin icraatlarından sorumlu olsa da birçok alanda oldukça farklı politikaları uygulama alanına geçirmiştir. Mirziyoyev'in cumhurbaşkanlığı dönemiyle komşuları ve özellikle Türk dünyası ile ilişkiler, tarafların çıkarına olacak şekilde normal seyrine oturtulmuş, iyileştirilerek geliştirme stratejileri dikkat çekmiştir (Yalçınkaya 130).

Orta Asya coğrafyasındaki Özbekistan diğer orta Asya ülkeleri gibi tarihsel olarak Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra 1991 yılında hem Müslüman hem de millî devlet sembolünü taşıyan yegâne devlet olarak bağımsız bir devlet sistemi kurmuştur. Kısa sürede yönetimine hâkim olan geleneksel, güçlü merkezîyetçi yapısı, modernleşmeden beklenen ve demokratik yapılanmaları kolaylaştıran, sivil toplum merkezli reform çabalarıyla yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır.

Özbekistan bağımsızlığını kazanan diğer devletler gibi özellikle kamu yönetiminde ciddi hantallık, verimsizlik, yolsuzluk sorunları yaşamış; personele ilişkin ise çalışanlar arasında farklı ücret hesaplamaları huzursuzluğa yol açmıştır. Personele yönelik ulusal eğitim politikasının olmaması da ciddi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu sorunlar 4 Aralık 2016 tarihinde yapılan seçimleri Şevket Mirziyoyev oldukça yüksek bir halk desteğiyle kazanması ve hızlı bir şekilde reform çalışmalarına başlamasıyla, günümüzde azalma sürecine girmiştir. Mirziyoyev dönemi ile birlikte gerçekleştirilen reform süreci, Özbekistan'ın bölgesel ve küresel düzeydeki ilişkilerinde önemli değişikliklere sebep olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen siyasi reformlarla; eski hükûmet yetkililerinin yargılanması, yolsuzlukla mücadele ve hükûmetteki bürokrasinin azaltılması gibi alanlarda çok sayıda yeni düzenleme yapılmıştır. Mirziyoyev, dış politika alanında gerçekleştirilen reformlar ile komşu ülkelerle iş birliğinin artırılması, bölgesel ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve küresel iş birlikleri için daha aktif rol alınması yönünde çaba göstermektedir. Bu çabalar hem bölgesel hem de küresel düzeyde iş birliği ve barışçıl birlikte yaşama ortamının oluşmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Mirziyoyev, bölgesel ve küresel düzeyde diyalog ve iş birliğinin güçlendirilmesi yönünde adımlar atarak, ülkesinin uluslararası alanda daha aktif bir rol oynamasını hedeflemektedir (Kocatepe 100).

Bu kapsamda ülkede kamu yönetimi yapısı ve işleyişiyle ilgili de etkinlik ve verimlilik artırmaya yönelik çabalar aynı kararlılıkla sürdürülmektedir. Ülkede Davlat Xizmatchisileri ile ilgili ayrı bir kanun yapma çalışmaları hâlâ devam etmektedir. Maalesef çeşitli alanlarda ve yönlerde devlet görevlerini yürüten devlet organları, daireler, ajanslar ve yerel yönetimler olmasına rağmen, kamu hizmeti ve memurlar ile ilgili kanun kabul edilmemiştir. Kamu hizmeti sektöründe ayrı bir kanunun bulunmaması birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca iş hukukunun konusu sayılan işçinin hukuki statüsünden memurun hukuki statüsü temelden farklıdır. Mirziyoyev Cumhurbaşkanlığı görevine başladıktan sonra, yeni, Davlat Xizmatchisi Kanunu çalışmalarının hızlandırılması talimatını vermiştir. Ancak süreç hâlâ Anayasa Mahkemesi aşamasındadır. Mahkeme onayından sonra tasarı kanunlaşacaktır. Mevzuat boşluğu sorunu çalışmada ayrıntılı incelenen İş Kanunu (Mehnat Kodeksi) ile çözülmektedir. Bu kanunda Davlat Xizmatchisilerinin memuriyete alım ve atama aşamasından

sorumluluklara, haklara, yükümlülüklerle, adaylık süreçlerine, disiplin cezalarına, performans değerlendirmesi, ödüllendirme ve emekliliklerine kadar birçok husus düzenlenmiştir.

Başta Özbekistan olmak üzere geçiş dönemi ülkelerinde gerçekleştirilen reformların mevcut küresel ortamda kalitesi, belirlenmiş gereklilikleri, büyük ölçüde kamu hizmetinin organizasyonuna, bu hizmette yer alan memurların beceri, bilgi ve deneyimlerine bağlıdır. Özbekistan'da Mirziyoyev göreve geldikten sonra insan kaynağının kalitesine dikkat çekmiş, “tüm kademedeki yöneticilerin – ister bir bakan ister bir dairenin başkanı olsun – kendi ahlâkları ve kültürleriyle herkese örnek olmalıdır” (Qurolovich 243) diyerek çalışanların niteliklerinin artırılması sürecinde birim yöneticilerinin örnek olması gerektiğini belirtmiştir.

Özbekistan'da çalışmada kısmen değinilen kamu yönetiminde reform çalışmaları Mirziyoyev döneminde istikrarlı bir şekilde sürdürülmektedir. Esasında bu süreci Avrupa Birliği'nin de desteklemesi büyük önem taşımaktadır. Avrupa Birliği, 2017'den beri ülkede sürmekte olan reform, dönüşüm ve entegrasyon süreçlerini tam olarak desteklemiştir. Aralık 2016'da göreve başlamasından bu yana, Cumhurbaşkanı Mirziyoyev Hükûmeti, kamu kurumları ve devlet reformuna odaklanan cesur ve iddialı bir reform programı başlatmıştır. Reform programı, yeni bir açıklık ve fırsat çağı vaat etmiş, modern devleti, sürdürülebilir büyümeyi ve ekonomik dönüşümü ön planda tutmuştur. Güçlü ekonomik büyümeyle refahı artırmayı temel hedef belirlemiştir. Tüm dünyada yaşanan küresel salgın döneminden (European Union) Özbekistan da etkilenmiş ancak yaşanan sorunlar yavaş yavaş aşılıma başlanmıştır.

Özbekistan'da küresel salgın krizinden çıkışla birlikte, dijital bir hükümet oluşturmak, idarenin ademi merkezîliğini teşvik etmek ve “tek pencere” temelinde bireylere ve işletmelere hizmet veren bir “tek merkez” oluşturmak için yönetim ve idari birim optimizasyonu çalışmaları da hız kazanmıştır. Spesifik olarak; altyapıyı iyileştirmeyi, insan kaynaklarını artırmayı ve kamu hizmetlerinin sunum kalitesini geliştirmeyi öngören bu çabalar özellikle kamu hizmetlerini interaktif portallar üzerine aktararak dijitalleşmenin kapsamını genişletmektedir (Shin ve Rakhmatullayev 703). Süreç dijital devlete doğru gitmektedir.

Ülkede bağımsızlık yıllarında gerçekleştirilen büyük ölçekli reformlar, ulusal devlet ve egemenlik için sağlam bir temel oluşturmuştur. Güvenlik ve hukukun üstünlüğü, devlet sınırlarının dokunulmazlığı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve özgürlükleri, etnik gruplar arası uyum ve dinî hoşgörü, toplum için iyi yaşam koşullarını sağlamış ve vatandaşların yaratıcı potansiyelinin açığa çıkmasının önünü açmıştır. Yapılan reformlar; Özbek halkı için yeterli bir yaşam standardının ve istikrarlı ekonomik büyümenin sağlanacağı modern demokratik devlete yönelik istikrarlı bir şekilde devam ettirilmiştir. Dahası hükûmet; kamu idaresinin etkin demokratikleşmesine, insan haklarının ve çıkarlarının güvenilir bir şekilde korunmasına, anayasal normlara ve yargının bağımsızlığı kurullarına uyulmasına, vatandaşların adalete erişim seviyesinin artırılmasına, daha fazla şeffaflığın teşvik edilmesine ve devlet organlarının hizmetlerinin sorumluluğunun arttırılmasına yönelik çalışmaları sürdürmektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında yazarların herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Abdülkerimov, Bahtiyar. “Özbekistan’da Bakanlık ve Kamu Kurumlarının Sayısı 61’den 28’e Düşürülecek.” *Anadolu Ajansı*, 24.12.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ozbekistanda-bakanlik-ve-kamu-kurumlarinin-sayisi-61den-28e-dusurulecek/2771899>.
- Açık, Fatma. “Orta Asya’nın İncisi Özbekistan.” *Asya Araştırmaları Dergisi*, vol. 2, no. 2, 2018, ss. 95-101.
- Akgüner, Tayfun. *Kamu Personel Yönetimi*. 3. Basım, Der Yay., 1988.
- Avcı, Erkan. “Değişen Dünyada Değişen Özbekistan.” *Orta Asya, Bilgesam Analiz*, no. 1380, 2018, ss. 1-12.
- Bektemirov, Kuvatbay, ve Eduard Rahimov. “Local Government in Uzbekistan.” *Developing New Rules in the Old Environment, Local Governments in Eastern Europe, in The Caucasus and in Central Asia*, 20.04.2023, <https://web.worldbank.org/archive/website00504/WEB/PDF/CH9UZBE.PDF>.

- Bocutoğlu, Erkan. “Özbekistan’ın ‘2017-2021 Kalkınma Stratejisi’ Üzerine Düşünceler: Orta Asya’da Bölgesel İktisadi İşbirliği ve Dengeli Dış Politika Seçeneği Alanında Fırsatlar.” *Avekon*, 12.04.2024, <https://www.avekon.org/papers/2145.pdf>.
- Bowyer, Anthony. *Political Reform in Mirziyoyev’s Uzbekistan: Elections, Political Parties & Civil Society*. Silk Road Paper Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center American Foreign Policy Council, 2018.
- Budulgan, Seyit Ali. “Özbekistan’ın Jeopolitik Önemi.” *Asya Araştırmaları Dergisi*, c.4, s.2, 2020, ss. 167-183.
- Cesim, Çelebi. “Özbekistan.” T.C. *Taşkent Büyükelçiliği Dergisi*, s.40, 2019, ss. 1-3.
- Demirci, Onur. “Özbekistan’ın Dönüşüm Sürecinde Makro Ekonomik ve Finansal Gelişmeler.” *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, Geçiş Ekonomilerinin 30. Yılı Özel Sayısı 2022, ss. 1-15.
- Epstein, Peter and Matthew Winter. *Assessment of Intergovernmental Relations and Local Governance in the Republic of Uzbekistan*. Urban Institute, 2004.
- Er, Demir Pınar. *Bağımsızlık Sonrası Özbekistan’da İslâm*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Ün. SBE, İstanbul, 2020.
- European Union*. Republic Of Uzbekistan Multi-Annual Indicative Programme 2021-2027, 24.04.2023, https://international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/21f06771-c5aa-46a6-bb0a-0c3a88540ab5_en.
- İstikbal, Deniz. “Orta Asya’da Yeni İş Birliği Alanları Türkiye-Özbekistan İlişkileri.” *Seta Analiz*, 357, Aralık 2021, ss. 1-16.
- Kayıkcı, Murat. *Bağımsızlık Sonrası Özbekistan’da Siyasal ve Anayasal Yapılanma*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 1997.
- Kocatepe, Ömer Faruk. “Özbekistan’ın Yenilikçi Yol Haritası: Mirziyoyev Döneminde Dış Politika Değişimi ve Etkileri.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 53, 2023, ss. 81-106.
- KTO: Konya Ticaret Odası*. Özbekistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, Mart 2017, <https://www.kto.org.tr/d/file/ozbekistan-ulke-raporu-2017.pdf>.
- Merdanoğlu, Süleyman ve İsmail Kahraman. “Yeni Özbekistan.” *Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Dergisi*, vol. 1, no. 2, 2019, ss. 20-23.
- O‘zbekiston Respublikasining*. Ishchilarning Huquqlari Qanchalik Himoyalangan. 02.06.2020. <https://ddei5-0-ctp.trendmicro.com:443/wis/clicktime/v/query?url=www.mehnat.uz&umid=5F3BC00C-1593-E506-9B93-F56584AA7F30&auth=5cfc988375c79ee934f3a111fce736c903745bcd-4a1cd99d7fac2355be899932d5307583b9971f>.
- O‘zbekiston Respublikasining*. Mehnat Kodeksi, 20.04.2023, <https://lex.uz/acts/-142859>.

- Ökmen, Mustafa, ve Şeker, Güven. “Özbekistan’da Kamu Yönetimi Sistemi ve Yerel Yönetimler.” *Türk Dünyasında Yerel Yönetimler*, ed. M. Ökmen ve F. Elma, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yay, 2013, ss. 153-178.
- Özbekistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı*. Ministerstvo yustitsii Respubliki Uzbekistan, O gosudarstvennoy slujbe, 2018, ss.32-36.
- Özbekistan Cumhuriyeti*. Özbekistan. Özbekistan Ankara Büyükelçiliği Yayını, 2019.
- Özbekistan Ulusal Haber Ajansı*. O‘zbekiston Milliy Axborot Agentligi. 20.04.2023. <https://lex.uz/docs/-413787>.
- Özbekistan Ulusal Haber Ajansı*. Özbekistan’da Eğitim. 09.10.2019. <https://tr.euronews.com/2023/06/22/ozbekistan-okul-disi-egitim-merkezlerinde-gelecege-yatirim-yapiyor>.
- Özer, Mehmet Akif, ve Murat Akçakaya. *Türk Kamu Personel Rejiminde İşçi-Memur Ayırımının Düşündürdükleri. TCDD’de Bir Alan Araştırması Örneğinde*. TCDD Y., 2010.
- Prava*. Ishchilarning huquqlari. 02.06.2020. <https://lex.uz/docs/-142859?ONDATE=19.04.2018>.
- Purtaş, Fırat. “Yeni Özbekistan ve Türk Dünyası.” *Kriter*, Kasım 2021, vol. 6, no. 62, 1 Kasım 2021, <https://kriterdergi.com/dosya-turk-dunyasi/yeni-ozbekistan-ve-turk-dunyasi>.
- Purtaş, Fırat, ed. *Şevket Mirziyoyev Yeni Özbekistan Geleceği Büyük Devlet*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi no:624, 2020.
- Qurolovich, Malikov Behzodjon. “Problems Of Public Service Regulation in Uzbekistan.” *Journal NX – A Multidisciplinary*. Peer Reviewed Journal Ovateur Publications, vol. 6, no. 9, 2020, ss. 235-251.
- Rahimberganova, Bibixojar. “Mehnat Shartnomasi: Xodimlarga Berilgan Kafolat va İmtiyoz İş Beruvchi Manfaatiga Zid Bo‘Lib Qolishi Mumkin.” *Toshkent Davlat Yuridik Universiteti, Mehnat Huquqi Kafedrası O‘Qituvchisi*, 09.10.2019, <http://www.lex.uz/ru/docs/1109033>.
- Shin, Sang-Chul, ve Zafar Makhmadjanovich Rakhmatullayev. “Digital Transformation of the Public Service Delivery System in Uzbekistan.” *2019 21st International Conference on Advanced Communication Technology (ICACT)*, Pyeong Chang, 2019, ss. 703-709, doi: 10.23919/ICACT.2019.870.2014.
- Sobranie Zakonodatelstva*. Respublica Uzbekistania, 30.05.2020, no. 37, ss. 979, <http://lex.uz/docs/3331176>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. “Özbekistan’da İşsizlik Oranı 1 Nisan İtibarıyla %9,2’yi Aştı.” 25.07.2022, <https://dtybs.ticaret.gov.tr/blog/post/141671>.

- The Decree of the President Republic Uzbekistan.* Strategy of Actions on Further Development of the Country, 22.04.2023, <https://strategy.uz/index.php?news=1478&lang=en>.
- The Republic of Uzbekistan.* The National database of legislation of the Republic of Uzbekistan, 20.04.2023, <http://lex.uz/docs/-3105125?otherlang=1>.
- The Republic of Uzbekistan.* The State Program on the Implementation Above-Mentioned Strategy, 20.04.2023, <http://www.lex.uz/ru/docs/3107036#3109519>.
- Trudovoy Codex Reipublicae Uzbekistaniae.* Özbekistan Cumhuriyeti İş Kanunu, Статья 131. Праздничные (нерабочие) дни. 20.04.2023. <https://lex.uz/acts/-188776>.
- United Nations. UN News Global Perspective Human Stories.* “Government Bodies Must Serve People.” 20.09.2017, <https://news.un.org/en/story/2017/09/565442>.
- UNPAN.* Local Government and Public Service Reform Initiative. Open Society Institute, 31 Mayıs 2020, <http://unpan1.un.org/intradoc/documents/UNTC/UNPAN016104.pdf>.
- Urinboyev, Rustam. “Local Government in Uzbekistan”. *Global Encyclopedia of Public Administration*, ed. A. Farazmand, Public Policy, and Governance Springer, 20.04.2023, https://web.archive.org/web/202.007.09052526id_/https://portal.research.lu.se/portal/files/51006205/Proof_Local_Government_in_Uzbekistan.pdf. ss.1-12.
- Urinboyev, Rustam. “Public Administration Reforms In Uzbekistan: Myth Or Reality.” *The 18th NISPACEE Annual Conference Public Administration in Times of Crisis*, Warsaw, 31 Mayıs 2020, <http://www.lmfmed.lu.se/o.o.i.s?id=13753&postid=2968118>. ss. 1-5.
- Uzdaily.* “President of Uzbekistan approves Concept of Administrative Reform.” 09.09.2017, <https://www.uzdaily.uz/en/post/40778>.
- Ünal, Gürhan. “State-Building Process in Uzbekistan: Many Miles to Go.” *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Dergisi*, vol. 5, no. 3, 2018, ss. 519-537.
- Worldbank.* “Uzbekistan.” 24.04.2023, http://pubdocs.worldbank.org/en/241.791.5390983565_09/Uzbekistan-Snapshot-Oct2018.pdf, s.1-9.
- Yagona Interaktiv Davlat xizmatlari, *Mehnat Kodeksi*, 03.06.2020. <https://mehnat.uz/oz/other-services/davlat-mehnat-inspektsiyasi-faoliyatiga-oid-meyoriy-huquqiy-hujjatlar>.
- Yalçınkaya, Alaeddin. “Mirziyoyev dönemi ile hızlanan Özbekistan – Türk Dünyası Yakınlaşması.” *Yeni Türkiye*, no.125, 2022, ss. 123-130.
- Yılmaz, Ayhan Nuri. “Bağımsızlıklarının 30. Yılında Türkistan Coğrafyasındaki Türk Cumhuriyetlerinin Durumu ve Değerlendirilmesi.” *Türk Dünyası Araştırmaları*, vol. 129, no. 255, 2021, ss. 253-314.

Yiğitaliyev Şahrut, ve Abdülmelik Tuychibaev. “Yeni Özbekistan.” *Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Dergisi*, vol. 1, no. 5, 2019, ss. 4-9.

Yiğitaliyev, Şahrut. “Özbekistan Devleti.” *Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Dergisi*, vol. 1, no. 2, 2019, ss. 1-7.

Yuldasheva, Feruza. “The Civil Service Reform in Uzbekistan.” *From Policy Design to Policy Practice. e-Proceedings of the 27th NISPAcee Annual Conference, May 24-26, 2019*. <https://ddei5-0-ctp.trendmicro.com:443/wis/clicktime/v1/query?url=https%3a%2f%2fwww.nispa.org%2ffiles%2fconferences%2f2019%2fe%2dproceedings%2fsystem%5ffiles%2fpapers%2fthe%2dcivil%2dservice%2dyuldasheva.pdf&umid=AF143.278.1593-FD06-99EB-F93D2F37233E&auth=5cfc988375c79ee934f3a111fce736c903745bcd-d2eaabd7a1304e22c4599335ec9f193be969d989>.